בני חורין ובני ברית בני חורין למעוטי עבדים בני ברית למעוטי עובדי כוכבים וצריכא דאי אשמעינן עבד משום דאין לו יחס אבל נכרי דיש לו יחס אימא לא ואי אשמעינן נכרי משום דלא שייך במצות אבל עבד דשייך במצות אימא לא צריכא: והנשים בכלל הנזק: מנהני מילי אמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי ר' ישמעאל אמר קרא [1]איש או אשה כי יעשו מכל חטאת (א) השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה דבי רבי אלעזר תנא [2]ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינין שבתורה דבי חזקיה ורבי יוסי הגלילי תנא אמר קרא [3]והמית איש או אשה השוה הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה ° וצריכי דאי אשמעינן קמייתא התם הוא דחס רחמנא עלה כי היכי דתהוי לה כפרה אבל דינין איש דבר משא ומתן אין אשה לא ואי אשמעינן דינין כי היכי דתיהוי לה חיותא אבל כפרה איש דבר מצוה אין אשה דלאו בת מצוה לא ואי אשמעינן הני תרתי הכא משום כפרה והכא משום חיותא אבל לענין קטלא איש דבר מצוה (ב) לשלם כופר אשה לא ואי אשמעינן כופר משום דאיכא איבוד נשמה אבל הני תרתי דליכא איבוד נשמה אימא לא צריכא: הניזק והמזיק בתשלומין: איתמר פלגא נזקא רב פפא אמר ממונא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קנסא רב פפא אמר ממונא קסבר ° סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דבעי לשלומי כוליה ורחמנא הוא דחס עליה דאכתי לא אייעד תוריה רב הונא בריה דרב יהושע אמר ° קנסא קסבר סתם שוורים בחזקת שימור קיימי ובדין הוא דלא לשלם כלל ורחמנא הוא דקנסיה כי היכי דלנטריה לתוריה תנן הניזק והמזיק בתשלומין בשלמא למאן דאמר פלגא נזקא ממונא היינו דשייך ניזק בתשלומין אלא למ"ד פלגא נזקא קנסא השתא דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתיה לא נצרכא אלא לפחת נבילה הא תנא ליה רישא תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה חדא בתם וחדא במועד וצריכא דאי אשמעינן תם משום דאכתי לא אייעד אבל מועד אימא לא ואי אשמעינן מועד משום דקא משלם כוליה אבל תם אימא לא צריכא ת"ש מה בין תם למועד שהתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא ליתני נמי הא תם אינו משלם ע"פ עצמו מועד משלם ע"פ עצמו תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר חצי כופר אי משום חצי כופר לאו שיורא הוא הא מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר ת"ש

המית

בני חורין. שיהו העדים בני חורין ובני ברית: **עבד אין לו יחס.** דאמרינן בפרק הבא על יבמתו (יבמות דף סב.) הכל מודים בעבד שאין לו יחס כדכתיב עם החמור עם הדומין לחמור: **נכרי יש לו יחס.** כדמפרש התם דכתיב [מ"א טו] הדרימון בן טברימון בן חזיל: עבד כנעני שייך במצות שהנשים חייבות בהן דגמר לה לה מאשה: **לפניהם.** כולן בכלל: **קמייתא.** איש או אשה כי יעשו דמשתעי בקרבן: **התם הוא דחס רחמנא עלה.** דתיהוי כאיש לענין כפרה: **כי היכי דתיהוי לה חיותא.** דאי לא הואי בכלל דינין הוי פרשי תגרי מינה: **איש דבר מצוה.** משלם בעל השור כופר ליורשים משום דקטליה ממונו: **ממונא.** דין הוא שישלמנו ואינו קנס ונפקא מינה דאי מודה מקמי דאתו סהדי לא מיפטר: **לאו בחזקת שימור קיימי.** שרגילין בנגיחה וצריכין שמירה: **בתשלומין.** משמע דשניהן מפסידי ממון בתשלומין שזה משלם מחצה וזה מפסיד מחצה: **דשייך ניזק בתשלומין.** כלומר מפסיד ממה שהיה ראוי לו דבעי למשקל כוליה שזה פשע בשורו שלא שמרו: **בתשלומין איתיה.** בתמיה דמשמע שמפסיד מדידו: **לפחת נבילה.** דכל פחת נבילה דניזק הוא והיינו דשייך ניזק בתשלומין שאפילו אותו קנס שזיכתה לו תורה אינו נוטל כולו: **הא תנא ליה רישא.** תנא בתשלומי נזקו וקתני עלה תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלים בנבילה ואמרינן לא נצרכא אלא לפחת נבילה: **מגופו.** ואם אינו שוה חצי נזק מפסיד הניזק כדכתיב (שמות כא) וחצו את כספו: **מן העלייה.** אם אינו שוה כנגד כל הנזק נוטל נכסים מביתו: **ואם איתא.** דקנסא: **ליתני נמי הא.** שחצי נזקו של תם קנס ואינו משלם ע"פ עצמו ומועד הוי ממון ומשלם ע"פ עצמו: **חצי כופר.** מועד שהמית את האדם משלם כופר ליורשים ותם אפילו חצי כופר לא משלם: **רבי יוסי הגלילי היא דאמר.** בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף מג.) תם משלם חצי כופר וליכא שיורא דאי משום דהאי משלם כופר שלם והאי לא משלם אלא פלגא כופר לאו שיורא הוא דהא תני לה תם משלם חצי נזק ומועד נזק שלם וכופר בכלל:

המית

השוה הכתוב אשה לאיש. היינו דוקא היכא דהפרשה נאמרה בלשון זכר כי ההיא דריש תמורה (דף ב:) דפריך אמאי איצטריך רבוי לענין תמורה לפי שהפרשה נאמרה בלשון זכר והא השוה הכתוב אשה לאיש אבל היכא דכתיב איש בהדיא ודאי התם צריך רבוי כההיא דפרק ארבע מיתות (סנהדרין סו.) איש כי יקלל אין לי אלא איש אשה מניין וא"ת לקמן בשור שנגח ארבעה וחמשה (דף מד: ושם ד"ה שור האשה) דאמר שור שור שבעה להביא שור האשה גבי שור שהמית אמאי איצטריך רבוי הא התם לא כתיב איש ועוד דכתיב גם בעליו יומת אינו אלא לשון זכר בעלמא ואומר ר"ת (פ)[דמקשינן] התם נגיחה למיתה ונגיחה לנזקין והוה ילפינן מנזקין דכתיב בהו (שמות כא) איש כי יגוף שור איש למעוטי אשה אי לאו רבוי דקרא:

אשר תשים לפניהם השוה הכתוב אשה לאיש. תימה הא לפניהם לא איירי אלא בכשרים לדון דהכי דרשינן בפרק בתרא דגיטין (דף פח: ושם) לפניהם ולא לפני הדיוטות ואשה פסולה לדון דתנן בפרק בא סימן (נדה דף מט: ושם) כל הכשר לדון כשר להעיד ואשה פסולה להעיד כדאמרינן בהחובל (לקמן דף פח.) ובפרק שבועת העדות (שבועות דף ל.) וי"ל דההיא דפרק בא סימן (נדה ד' מט:) באיש איירי כלומר כל איש הכשר לדון כשר להעיד ומדכתיב (שופטים ד) והיא שפטה את ישראל בדבורה אין להביא ראיה דאשה כשירה לדון דשמא היו מקבלין אותה עליהם משום שכינה וא"ת בגיטין (ד' פח:) דרשינן לפניהם למעוטי הדיוטות והכא דרשינן לרבות אשה וי"ל דהתם ממעט משום דלפניהם קאי אאלהים דכתיב בפרשה וא"ת בלא לפניהם תיפוק ליה דבעינן מומחים מאלהים ויש לומר דלפניהם איצטריך לכל דבר עישוי וכפייה אף על פי שאינו דין דבעי מומחין וכן מוכח בפ"ק דסנהדרין (דף ז:) דדריש מאשר תשים אלו כלי הדיינין (ע):

והמית איש או אשה. תימה דקרא קמא כי יגח שור את איש או את אשה ה"ל הכא לאתויי דמקרא דוהמית איש דרשינן בשור שנגח ארבעה וחמשה (לקמן דף מב:) מה איש נזקיו ליורשיו כו' והכי איתא התם והמית איש או אשה אמר ר' עקיבא וכי מה בא זה ללמדנו לחייב על אשה כאיש הרי הוא אומר כי יגח שור וכו' אלא להקיש אשה לאיש מה איש נזקיו ליורשיו כו':

לכל מיתות. כלומר שחייבין עליהם מיתה או כופר כמו על האיש דבהכי איירי קרא דוהמית איש או אשה ובסמוך נמי קאמר משום איבוד נשמה חס רחמנא עלה ולא איירי באשה שהמיתה שתתחייב כמו איש: **משום** כפרה חס רחמנא עלה. וא"ת אם לא הוקשו לענין עונשין כלל כ"ש דהוה חס עלה טפי שלא היה בה עונש ולא היתה צריכה כפרה כלל וי"ל דאצטריך קרא לעונשים הכתובים בהדיא בנשים כגון עריות שיש להן כפרה:

לא נצרכא אלא לפחת נבילה. אע"ג דשקיל דלאו דידיה מ"מ כיון דזכייה ליה רחמנא חצי נזק חשבינן ליה דאיתיה בתשלומין מה שפחת נבילה עליו ולא תני א"נ למזיק קרנא דתורך קבילא ביה כדפי' לעיל [י: ד"ה לא נצרכא]: **אי** משום חצי כופר לאו שיורא הוא. פי' דליקשי למ"ד פלגא נזקא ממונא מאי שייר דהאי שייר דלא שייר אלא חצי כופר דהא מני ר' יוסי הגלילי היא ולא שייר כלום דכה"ג איכא פרק שלשה מינין (נזיר דף לח:) ° ובפרק החליל (סוכה דף נד:): **הא** מני רבי יוסי הגלילי היא דאמר תם משלם חצי כופר. והא דמועד משלם כופר שלם ותם חצי כופר לאו שיורא הוא דהא תנא תם משלם חצי נזק ומועד משלם נ"ש וכופר בכלל וא"ת אכתי ליתני דמועד משלם כופר אף כשהשור בסקילה ותם כשהוא בסקילה פטור אפילו לרבי יוסי הגלילי דהכיאהו לבית דין וישלם

לן

מסורת הש"ס

א) פסחים מג. סוכה כח. יבמות פד: קדושין לה. תמורה ב: נדה מח., ב) כתובות מא. [סנהדרין ג. שבועות לג.], ג) [לקמן מה:], ד) [לקמן לד.], ה) [לעיל י: לקמן נג:], ו) [לקמן טו:], ז) [סוכה נד. וש"נ], ח) [לקמן כו. מח:], ט) [ברכות כב], י) [נ"ל הדד], כ) [נ"ל חזיון], ל) [מגילה ד.], מ) נ"ל שור שנגח ד' וה'. תל"נ, נ) כוונתו מדרש התם נקי מלמי וולדות, ס) נ"א דדרשינן. רי"ת, ע) [עי' תוספות שבועות כט: ד"ה שבועת. ותוספות יבמות מה: ד"ה מי וגיטין פח: ד"ה ולא ונדה נ. ד"ה כל הכשר],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מכל חטאת האדם הסוף: (ב) שם דבר מצוה משלם כופר:

גליון הש"ס

גמ' וצריכי. עי' תשובת מהרי"ל ח"א סימן כג ד"ה: שם סתם שוורים לאו בחזקת שימור. עי' לקמן דף מה ע"ב תוד"ה בחזקת שימור: שם קנסא קסבר סתם. עי' לקמן דף כד ע"א תוס' ד"ה השתא: תוס' ד"ה אי וכו' ובפרק החליל. ועי"ש ובתוס' ד"ה אי משום וצ"ע:

רבינו חננאל

ולא מיתוקמא בפני ב"ד [אלא] פרט לב"ד הדיוטות. על פי עדים פרט למודה בקנס ואח"כ באו עדים דפטור ולמאן דאמר חייב משני סיפא איצטריכא ותני רישא אטו סיפא. בני חורין למעוטי עבדים. בני ברית למעוטי נכרים. וצריכא כו'. והנשים בכלל הנזק. מנהני מילי ופשטינן דמאורייתא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ולכל דינין שבתורה ולכל מיתות שבתורה וצריכין כו'. הניזק והמזיק בתשלומין. איתמר רב פפא אמר פלגי נזקא ממונא סתם שוורים לאו בחזקת שימור קיימי פי' לאו בחזקת שמורין אלא צריכין שומר לשומרם וכיון שלא שמרם יש מן הדין לשלם מה שהזיק ורחמנא חס עליה דאכתי לא אייעד תוריה. רב הונא בריה דרב יהושע אמר פלגי נזקא קנסא סתם שוורים בחזקת שימור קיימי כשמורין הן אינם צריכים שומר לשמרם כי [הן] בנין תרבות ולא הזהירה התורה לשמור אלא המועד שנאמר בו ולא ישמרנו בעליו ובדין לא לישלם כלל ורחמנא קנסיה כי היכי דנינטריה לתוריה. תנן הניזק והמזיק בתשלומין קשיא למ"ד קנסא הלא הוא אמר קנסא קנס רחמנא המזיק למיהב פלגי נזקא לניזק דמדינא לא מיחייב מידי והיאך תנן כי המזיק גם הניזק משלם מה שהזיק דלאו דידיה שקיל בתשלומין איתא.

עין משפט נר מצוה

קנב א ב מיי' פ"ח מהלכות נזקי ממון הלכה יג ועיין בהשגות ובמ"מ סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סימן תח סעיף א:

קנג ג מיי' פ"ב מהל' שכירות הלכה ו ומיי' פ"א מהלכות גניבה הל"ו ופ' ח מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קכה טור ש"ע ח"מ סי' שמט סעיף א וסימן שנ סעיף א:

קנד ד מיי' פ"ב מהל' נזקי ממון הל' ז ופ"ב מהלכות סנהדרין הלכה ט סמג עשין סו לו טוש"ע ח"מ סימן א סעיף א:

קנה ה מיי' פ"ו מהל' נזקי ממון הלכה ח סמג עשין סו סח טוש"ע ח"מ סימן תג סעיף ב:

קנו ו מיי' שם פ"א הלכה ז סמג שם טוש"ע ח"מ סימן שפט סעיף ט:

קנז ז מיי' שם פ"ב הלכה ח ופ"ג מהלכות גניבה הלכה ז:

קנח ח מיי' פ"י מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סו:

תורה אור השלם

1. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיי וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא: במדבר ה ו
2. וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תָּשִׂים לִפְנֵיהֶם: שמות כא א
3. וְאִם שׁוֹר נַגָּח הוּא מִתְּמֹל שִׁלְשֹׁם וְהוּעַד בִּבְעָלָיו וְלֹא יִשְׁמְרֶנּוּ וְהֵמִית אִישׁ אוֹ אִשָּׁה הַשּׁוֹר יִסָּקֵל וְגַם בְּעָלָיו יוּמָת: שמות כא כט

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת

רבינו חננאל (המשך)

ופריק כי קתני דניזק איתיה בתשלומין בפחת נבילה. פי' כגון שנגח שור ששוה מאתים לשור שוה מאתים והנבילה יפה ק' זוז נמצא הנזק ק' זוז שחייב המזיק לשלם לניזק נ' זוז והוא האמור ומכרו את השור החי וחצו את כספו של מת א) כלומר הנזק החי במת. ואם היתה הנבילה שוה בשעת נגיחתו (לה) ק' זוז ועכשיו בשעת התשלומין שוה פ' זוז הנה פחתה הנבילה כ' זוז זו הפחיתה על הניזק היא וזהו ששנינו הניזק איתיה בתשלומין. ואקשי' פחת נבילה תנינא תשלומי נזק מלמד שבעלים מטפלין בנבילה. ופרקי' חדא בתם וחדא במועד וצריכא כו'. ת"ש מה בין תם למועד אלא שתם משלם חצי נזק מגופו ומועד משלם נזק שלם מן העלייה ואם איתא דפלגי נזקא קנסא ליתני נמי הא. תם אינו משלם על פי עצמו דהא לדברי הכל היכא דליכא סהדי מודה בקנס פטור. ופרקי' תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר. שייר חצי כופר דתנן שור שנגח את האדם ומת מועד משלם כופר ותם פטור מן הכופר. אי משום הא לאו שיורא היא הא דתנינן לקמן מה בין תם למועד כו' ר' יוסי הגלילי

א) אינו מובן ואולי צ"ל וחצו את כספו של מת כלומר נוטל חצי הנזק שפחת החי במת.